

یادداشت

نقد کتاب سرمایه در قرن بیستویکم

محمدرضا معینی*

● کتاب توماس پیکتی با عنوان «سرمایه در قرن بیستویکم» یکشبه‌نویسنده را به خورشید تابان آسمان نشر کتاب در دنیای انگلیسی‌زبان تبدیل کرد. مدعی نویسنده، که استاد اقتصاد در مدرسه اقتصادی پاریس است، در ظاهر چندان پیچیده نیست: اگر نرخ بازگشت سرمایه (r) از نرخ رشد اقتصادی (g) بیشتر باشد، آنگاه در درازمدت شکاف درآمدی بین غنی و فقیر افزایش خواهد یافت. مدعی دوم نویسنده حتی از مدعی‌ای اولی هم جنجالی‌تر است: به یمن داده‌های موجود که بیش از یک قرن تاریخ سرمایه‌داری را پوشش می‌دهند، هیچ دلیل و شاهد تجربی‌ای وجود ندارد که باور کنیم شکاف بین نرخ رشد اقتصادی و نرخ بازگشت سرمایه کم خواهد شد! در نتیجه نفع‌فقط دلیلی وجود ندارد که باور کنیم نابرابری عظیم درآمدی بین یک درصد بسیار ثروتمند و ۹۹درصد بقیه جامعه از بین خواهد رفت، بلکه به ناچار باید بپذیریم که نابرابری درآمدی در ادامه سیر تاریخی خود، گسترش خواهد یافت و تعمیق خواهد شد. به عبارتی، آوای نظری آن همان‌قدر برطین‌ن است که پیام تجربی‌اش؛ یوایی‌شناسی ذاتی سرمایه‌داری مولد نابرابری است! این یعنی اینکه برخلاف ادعای طرفداران سرمایه‌داری مبتنی بر بازار، اگر سرمایه‌داری به حال خود رها شود و دولت یا نهاد غیربازاری دیگری در تنظیم آن دخالت نکند، نفع‌فقط هیچ نیروی ساختاری وجود نخواهد داشت که کمک کند تا ثروت خلق‌شده از بالا به پایین سرریز شود و بالطبع از شدت نابرابری درآمدی کاسته شود، بلکه کاملاً بر عکس، نیروهای ساختاری‌ای که کمک کرده‌اند تا نرخ بازگشت سرمایه از نرخ رشد اقتصادی پیشی بگیرد، همچنان بر آتش نابرابری درآمدی خواهند دمید. این نتیجه‌گیری صد البته به مذاق محافظه‌کاران راست‌گرا و لیبرترین‌های افراطی آمریکایی خوش نیامده است، بلکه در همان گام اول، پیکتی را که ادعا دارد کتاب سرمایه مارکس را خوانده است، به مارکسیست‌بودن متهم کرده‌اند.

گرداندیشان و چپ‌ها هم به استدلال‌های کتاب روی خوش نشان نداده‌اند و ناراضیاتی خود را از روش‌شناسی و بنیان‌های نظری کتاب اِسرز کرده‌اند. فیم دلائل این ناراضیاتی چندان دشوار نیست برخلاف عنوان کتاب –سرمایه در قرن بیستویکم– که یس‌آدآور اثر تاریخی مارکس با عنوان سرمایه است، پیکتی سرمایه را به معنای مارکسی آن، یعنی رابطه اجتماعی به کل نمی‌برد. منظور پیکتی از سرمایه، هر دارایی ارزشمندی است که در طول زمان بتواند عایدی‌ای از جنس سود مالی نصیب صاحب خود کند، چه این دارایی سهام یک شرکت باشد، چه منزل مسکونی که بتوان آن را اجاره داد، چه دارایی غیرمنقولی مثل زمین که بتوان آن را فروخت و سودی به جیب زد، چه یک حساب پس‌انداز بلندمدت بهرماندو، یا هر دارایی مولد دیگری دیگر آنکه نویسنده فرانسوی بر خلاف فیلسوف/اقتصاددانان آلمانی با نظر به اقتصاد سیاسی شروع نمی‌کند، بلکه سعی می‌کند با جمع‌آوری خیل عظیمی از داده‌ها، آنگاره تاریخی نابرابری درآمدی را استخراج و ترسیم کند. روش پیکتی در کتاب چنان است که گویی دارد قانون حرکت و تحول سرمایه‌داری را از مشاهدات آماری تاریخی استخراج می‌کند، نه آنکه با انتزاع از جنبه‌هایی از واقعیت چند بعدی، گامبه‌گام بنای نظری‌ای بسازد که با مشاهده آن بتوان نتیجه گرفت سرمایه‌داری، مولد نابرابری است.

پیکتی خود ادعایی ندارد که تحلیلش مارکسی است. بنابراین معلوم نیست غلط‌دانستن تعریفی که او از سرمایه ارایه می‌دهد در کتابی که دست بر قضا عنوانش سرمایه در قرن بیستویکم است، چقدر بجاست. البته تعریف او در

هفته گذشته معاملات بازار متأثر از حوادث سیاسی و اقتصادی بود. اول هفته را با خبرهای مذاکرات هسته‌ای در «وین» آغاز کرد و در مسیر نزول قرار گرفت. بازیگران بازار، ترجیح دادند احتیاط پیشه کنند و اندکی از سهام سبدشان را عرضه کنند. اما در اواسط هفته مدیران انجمن سیمان به سهامداران وعده تحقق افزایش نرخ را دادند و سبب شدند تا دوباره شاهد بازگشت اقبال به سهام سیمانی باشیم. گروه خودرو نیز در همین راستا، درصدد است تا با ارایه فرمول جدیدی نرخ‌گذاری‌هایش را اصلاح کند. این خبر نیز کم و بیش سبب شد تا سرمایه‌گذاران روی خوشی به سهام خودرویی‌ها نشان دهند.

اما برای سایر گروه‌ها همانند چند ماه اخیر، خزان همچنان پابر جاست. معاملات، بقدری کند و آهسته است و نوسان قیمتها اینقدر ناچیز که فقط کافی است چند دقیقه ابتدایی و انتهایی بازار را رصد کنید تا از کل اتفاقاتش مطلع شوید.

در گروه فلزات اساسی، فولاد خوزستان اعلام کرد ۲۸/۵ درصد سهام شرکت سنگ آهن مرکزی را به‌منظور تحقق برنامه‌های استراتژیکش خریداری کرده است. این خبر می‌تواند سه‌هالدارانش را به صعود قیمت در روزهای آینده دلگرم کند. سایر همگروهی‌های فغوز هم آخر هفته معاملات سبزی داشتند اما تغییر قیمت چندانی را در پرونده‌شان به ثبت نرسانند. سرمایه‌گذاری در گروه پتروشیمی نیاز به تمدد اعصاب بالایی دارد چراکه هرروز اخبار جدیدی از این گروه به گوش می‌رسد. یک روز خیر افزایش نرخ خوراک و روز دیگر افزایش نرخ محصولات، تقدیر جداگانه‌ای برای سهامداران رقم می‌زند. سرمایه‌گذاران این گروه باید هر لحظه آماده تصمیم جدیدی کاملاً مغایر با تصمیم قبلی‌شان باشند. هرچند پتانسیل سودآوری در این گروه بالاست اما به موازات، حاشیه‌هایش نیز زیاد است.

بالکی‌ها نیز آخر هفته گذشته با افت ۸۴۳ واحدی مواجه شد و به ۷۴هزارو ۷۶۷ واحد رسید. مهدی نجفی با اشاره به اینکه حجم معاملات از ابتدای سال جاری روند افزایشی به خود گرفته است گفت: «اگر روند شاخص در دوماهه ابتدایی سال را بررسی کنیم، رشد چندی نداشته و افزایش در میانگین قیمت‌های سهام رخ نداده است. اما این عدم رشد با رخدادی مثبت همراه بوده است. آن‌هم اینکه در کنار عدم رشد شاخص، حجم معاملات رو به رشد بوده است.

گزارش بورس در معاملات آمار هفتگی			
۱۰ شرکت برتر از نظر ارزش معاملات			
نام شرکت	میلیاردریال	نام شرکت	میلیاردریال
بانک پاسارگاد	۱,۱۴۷	زامیاد	۴۶۸
ایران خودرو	۱,۱۲۶	پالایش نفت پندرجعباس	۳۴۸
سایپا	۹۲۹	سرمایه‌گذاری غدیر (هلدینگ)	۳۳۳
سرمایه‌گذاری سایپا	۷۶۵	سرمایه‌گذاری دارویی تامین	۳۲۱
پارس‌خودرو	۴۹۰	ایران ترانسفکو	۲۹۲

بازار	واحد	درصد تغییرات
شاخص آزاد شناور	۸۹,۰۱۹	-۰/۷۳
شاخص بازار دوم	۱۴۶,۳۷۴	-۰/۶۹
شاخص ۳۰ شرکت بزرگ	۳,۶۵۷	-۱/۱۲
شاخص ۵۰ شرکت فعال‌تر	۳,۲۴۲	-۱/۳۹
شاخص صنعت	۶۴,۳۷۰	-۱/۲۴
شاخص بازار اول	۵۷,۲۷۵	-۱/۲۸
شاخص بازده نقدی قیمت	۳۱,۲۳۳	-۱/۴۹
شاخص کل	۷۶,۷۶۸	-۱/۰۹
شاخص قیمت ۵۰ شرکت	۱۴۱,۱۳۵	۰/۰۲
شاخص کل فرابورس	۷۷۶	-۱/۰۵
بازار اول فرابورس	۲۱۱	-۲/۶۳
بازار دوم فرابورس	۳۶۲	-۰/۶۹

۱۰ صنعت برتر از نظر ارزش معاملات		۱۰ شرکت برتر از نظر بازدهی	
نام صنعت	میلیارد ریال	نام شرکت	درصد
خودرو و ساخت قطعات	۴,۱۲۶	فروشگاه‌های زنجیره‌ای دیوکس	۸۹
واسطه‌گری‌های مالی و پولی	۳,۱۱۷	سیمان فارس	۷۰
بانک‌ها و موسسات اعتباری	۲,۰۹۲	تولید تجهیزات سنگین هیکو	۴۰
محصولات شیمیایی	۱,۳۸۷	فراورده‌های غذایی و قند تربت‌جام	۳۴
سرمایه‌گذاری‌ها	۱,۱۶۹	کارخانه‌های صنعتی آرمایش	۳۲
فراورده‌های نفتی، کک و سوخت هسته‌ای	۶۳۸	داروسازی زهرآوی	۳۰
فلزات اساسی	۶۲۴	ماشین‌سازی نیرومحرکه	۲۱
حمل‌ونقل، انبارداری و ارتباطات	۵۷۴	صنعتی دریایی ایران	۲۰
مواد و محصولات دارویی	۵۲۵	ریخته‌گری تراکتورسازی ایران	۲۰
اوراق تامین مالی	۵۰۰	ایران‌تایر	۱۹

تابلو معاملات	ارزش معاملات	حجم معاملات	تعداد معاملات
میلیاردریال	هزار سهم	معامله	
بورس	۱۱,۹۰۹	۴,۰۶۰,۶۲۶	۳۳۳,۸۵۶۷
سهام پایه فرابورس	۹,۰۴۳	۳,۹۹۹,۷۰۷	۷۵۶۲
اوراق فرابورس	۶,۷۳۳	۶,۴۴۷	۱,۲۲۴
حق تقدم پایه فرابورس	۶,۴۹۷	۶,۰۹۹,۷۶۹	۸,۱۸۴
فرابورس	۱,۸۹۰	۳۰۷,۲۹۷	۹۳,۳۱۷
حق‌تقدم بورس	۳۹۹	۳۲۱,۲۸۹	۳۲,۷۶۴
اوراق بورس	۱۳۵	۱۳۵	۱۱۶
صندوق فرابورس	۱۷	۲,۷۶۲	۵۱۰
حق‌تقدم فرابورس	۵	۱,۴۰۵	۴۵۳
صندوق بورس	۱	۱۹۰	۳۴
صندوق فرابورس	۰	۰	۱
اختیار فروش	۰	۰	۲
جمع	۳۶,۶۲۸	۱۴,۷۹۹,۶۲۷	۴۸۲,۷۳۴

چراون. شرکت پردازش هفتات مالی انجمنسرمایه‌ساز www.ParsFDP.com

اقتصاد

عکس: مهدی حسینی شرق

«حافظا» هوشمند شده است

نوسان ناچیز قیمت سهام

آرزو علی‌مدد

این استاد دانشگاه تهران ادامه داد: «سهام‌ها انتهایی سال گذشته، قیمت سهام کلیه صنایع هم‌زمان بر کوس نزول کوبیدند. این امر سبب شد تا سرمایه‌گذاران و سهامداران فعال در بورس، جملگی متحمل خسران شوند و هیچ‌کس از این زیان در امان نماند. اما در سال‌جاری، هرچند شاخص بارشد چندی همراه نبوده، اماخوشبختانه کلیه صنایع در رکود فرو نرفتند. صنایعی نظیر لیزینگ‌ها، خدماتی‌ها، حمل‌ونقل یا خودرو، از شرکت‌هایی بودند که در این مدت شاهد رشدشان بودیم.» این تحلیلگر بازار سرمایه خاطرنشان کرد: «سال گذشته، درآمد بسیاری از صنایع فعال در بورس، مانند پتروشیمی، بالایی، معدنی و فلزی افزایش یافت. اما متأسفانه این افزایش درآمد ناشی از افزایش نرخ فروش بود نه به دلیل افزایش تولید. در واقع این رشد قیمتی بیشتر نشأت‌گرفته از افزایش نرخ ارز بود که نتایج‌اش در قیمت محصولات متبلور شد.

ایسن در حالی بود که حتی در برخی صنایع شاهد کاهش مقدار تولید نیز بودیم. در این راستا، تجربه رشد اقتصادی منفی سال گذشته نیز موبد این مطلب ماست.» نجفی ابراز کرد: «خوشبختانه به دلیل سیاست‌های کنترل تورم که دولت در پیش گرفته است، می‌توان انتظار داشت که رشد اقتصادی سال‌جاری مثبت شود. این رشد اقتصادی، به مفهوم افزایش مقدار تولید در صنایعی است که به‌دلیل تحریم‌ها و مشکلات قبلی، مهجور مانده‌اند. به

این ترتیب خلأ تولیدشان مرتفع شده و شاهد افزایش مقدار تولیدشان خواهیم بود.»

وی ادامه داد: «به‌عنوان مثال، در سال‌جاری، تولیدات صنایع خودرویی نسبت به مدت مشابه سال قبل، بیش از دو برابر شده است. به‌تبع این رشد، صنایعی که از رشد «تولید ناخالص داخلی» منتفع می‌شوند مانند لیزینگ‌ها نیز کم‌کم روی خوش خود را به سهامدارانشان می‌نمایانند. به موازات، صنایع باتکی، انفورماتیک، حمل‌ونقل و سایر صنایع مشابه نیز از این افزایش مقداری تولید بهره‌مند خواهند شد.» نجفی در پاسخ به این سؤال که چرا با وجود رشد نسبی در برخی صنایع، شاخص کل همچنان در وضعیت رکود به‌سر می‌برد توضیح داد: «در بورس ما، صنایع بنیادی نظیر پتروشیمی‌ها، معدنی‌ها و فلزی‌ها و پالایشگاهی‌ها، شاخص سازند و بیش از ۷۰درصد ارزش بازار را به خود اختصاص داده‌اند. از آنجا که این صنایع در چندماهه اخیر رشد کمتری داشتند، شاخص نیز افت‌خیز چندی از خود نشان نداده است.»

این تحلیلگر بازار عوامل موثر بر رشد بنیادی بازار سرمایه را اینچنین برشمرد: «اولین دلیل که می‌تواند سبب رشد این صنایع شود، کاهش نرخ تورم است. کاهش تورم، می‌تواند نرخ بازده مورد انتظار سرمایه‌گذاران را کاهش دهد. این امر سبب می‌شود تا بی‌بای بازار رشد کند و به اصطلاح سهام بی‌بای بگیرند. دوم اینکه با افزایش نرخ ارزی می‌توانیم شاهد رشد قیمتی در این صنایع باشیم که به دلیل سیاست‌های کنترلی دولت این امر بعید به نظر می‌رسد. سومین دلیلی که می‌تواند رشد قیمتی را در این صنایع به همراه آورد افزایش نرخ جهانی محصولاتشان است که درآمد حال از فروش آنها را تحت‌الشعاع قرار می‌دهد. اما باید به این نکته نیز توجه کرد که بررسی روند قیمت محصولات جهانی در سال‌های گذشته، نشان می‌دهد که این جهش قیمتی معمولاً هر دوسال یکبار رخ می‌دهد.»

این استاد دانشگاه تهران در پایان گفت: «بازار در سال‌جاری بسیار هوشمندانه عمل کرده و انتخاب سهام مناسب برای سرمایه‌گذاری به تحلیل و بررسی بیشتری نیاز دارد. اگر سرمایه‌گذاری درصدد کسب سود است می‌تواند با انتخاب سهام مناسب به این مهم دست یابد این در حالی است که سال گذشته هیچ انتخابی امکان بازدهی را برای سرمایه‌گذاران فراهم نمی‌آورد.»

به نظر می‌رسد که با توجه به شرایط حاضر، صنایعی که در ماه‌های گذشته با رشد قیمتی همراه بودند پتانسیل ادامه رشد را تا پایان سال دارند. به این ترتیب با عملکردی مطلوب، انتخابی منطقی و معاملهای هوشمندانه سرمایه‌گذاران می‌توانند بازدهی مطلوبشان را تا پایان سال کسب کنند.

ادامه از صفحه اول

اصلاحات؛ به‌مثابه ضرورت

اما بحثی که ما به‌عنوان یک جامعه‌شناس می‌توانیم در این میان داشته باشیم، تاکید دوباره بر آن است که خطرناک‌ترین اتفاقی که می‌تواند در یک عرصه سیاسی- اقتصادی در جهان کنونی بیفتد، آن است که این عرصه خود را قدرتمندتر از عرصه اجتماعی‌ای بپندارد که مدیریتش را برعهده دارد. و باز، بزرگ‌ترین خطری که می‌تواند یک پهنه ملی را در چارچوب جهانی امروزی تهدید کند، آن است که «قواعد بازی» را نادیده بگیرد و بخواهد برای خودش قاعده وضع کند. این دقیقاً همان پهنه‌ای است که نظامی‌گراهای آمریکایی و جنگ‌طلبان صهیونیستی می‌خواهند و همین نیز خواست همه محترکان و سودجویان و کاسب‌کارانی است که تصور می‌کنند با سوداگری‌های اقتصادی خود می‌توانند در این وضعیت به سودهای کلانی برسند که بدون شک جز میراثی شوم برایشان نخواهد داشت. دلایل این امر روشن‌تر از آن است که بخواهیم درباره آنها قلمفرسایی کنیم؛ رشد نظام اجتماعی تابعی از خواست و اراده هیچ‌یک از کنشگرانی که این نظام را می‌سازند، چه آنها که در راسش قرار گرفته‌اند و چه آنها که در قاعده‌اش هستند، نیست و از قوانین و سازوکارهای خود تبعیت می‌کند. انسان‌ها، دستگاه‌هایی نیستند که بتوان آنها را با ابلاغیه و دستور یا حتی با نصیحت و پند و اندرز، مدیریت کرد. وقتی شیوه‌های زندگی مدرن را پذیرفتیم، کاری که ما به صورتی گسترده و با واردکردن پیشرفته‌ترین فناوری‌ها در همه عرصه‌های حیاتی خود تا روزم‌ترتین آنها کرده‌ایم، باید آن را نیز بپذیریم که این سبک زندگی، هزینه‌هایی در بر دارد و با هر نوع مدیریتی نمی‌توان آن را اداره کرد. کنار گذاشتن توهमत و خودشیفتگی‌های مهلک از هر لحظه‌ای انجام بگیرد، می‌توان امید به آینده‌ای بهتر داشت.

به مردم اعتماد کنیم

خب اگر دستگاه ذی‌ربط، پیشنهاد مشخصی برای مدیریت موضوع کاهش آسیب‌های اجتماعی ارایه نکرده‌اند حتما می‌دانند نباید مساله را به باورهای مردم ربط داد چون معتقدم که مردم در طی ۱۴۰۰ سال دینداری خود بهترین مدافعان دینشان هستند. نباید ازموده را ازمود و به مساله‌ای در حوزه فرهنگ عمومی، باید با ابزار فرهنگ‌سازی و اطمینان به مردم جامعه پرداخت. اگر این‌عرض نگارنده مورد قبول نیست، مسوولان ذی‌ربط می‌توانند کمی به اثرات بازدارنده برخی طرح‌ها دقت کنند که آیا موثر بوده است؟..

آبان جنوبی: خیابان کریم خان زند
خیابان آبان جنوبی، نبش چهارراه ورشو
تلفن : ۸۸۹۳۰۴۶۲۵-۸۸۹۳۰۳۶۳

نیاوران: خیابان دکتر باهنر(نیاوران)
قبل از دوراهی دزاشیب
تلفن : ۲۲۷۷۲۴۰۰-۲۲۷۷۲۴۰۰

صبحانه متفاوت در سام ستر
فرشته: سام ستر- طبقه ۸
تلفن : ۲۲۶۵۳۸۴۱

www.leon1960.com